

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר קפלן שליט"א

יומא יא. - בענין חיוב מזוזה בלשכות המקדש

1. גמ' יומא י., וז"ל, "ת"ר כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזה חוץ מלשכת פרהדרין שהיה בה בית דירה לכהן גדול אמר ר' יהודה והלא כמה לשכות היו במקדש שהיה להן בית דירה ולא היה להן מזוזה אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה, מ"ט דר' יהודה אמר (רבא) קסבר רבי יהודה כל בית שאינו עשוי לימות החמה ולימות הגשמים אינו בית איתיביה אביי והכתיב והכיתי (את) בית החורף על בית הקיץ א"ל בית חורף ובית קיץ איקרי בית סתמא לא איקרי, איתיביה אביי סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ותני עלה ר' יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר וכי תימא מדרבנן בשלמא עירוב ומזוזה איכא למימר מדרבנן אלא מעשר מי איכא למימר מדרבנן [דף י:] דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב, אלא אמר אביי בשבעה דכולי עלמא לא פליגי דמיחייבא כי פליגי בשאר ימות השנה רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ור' יהודה סבר לא גזרינן, א"ל רבא והא סוכת החג בחג קתני אלא אמר רבא בשאר ימות השנה כ"ע לא פליגי דפטורה כי פליגי בשבעה וסוכה טעמא לחוד ולשכה טעמא לחוד סוכה טעמא לחוד רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ומיחייבא במזוזה ורבנן לטעמייהו דאמרי סוכה דירת עראי בעינן ולא מיחייבא במזוזה ולשכה טעמא לחוד רבנן סברי דירה בעל כרחיה שמה דירה ורבי יהודה סבר דירה בעל כרחיה לא שמה דירה ומדרבנן הוא דתקינן לה שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין, מאן תנא להא דתנו רבנן כל השערים שהיו שם לא היה להם מזוזה חוץ משער **ניקנור** שלפנים ממנו לשכת פרהדרין לימא רבנן היא ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אפילו תימא ר' יהודה כולה חדא גזירה היא."

והגהות הגר"א שם דף יא., וז"ל, "גמ' ניקנור נמחק ונ"ב המים."

2. רמב"ם פ"ו מהלכות מזוזה, וז"ל, "ה בית שאין לו תקרה פטור מן המזוזה היה מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה יראה לי שאם היה הקירווי כנגד הפתח שהוא חייב במזוזה ומעמידן הדלתות ואחר כך קובעין את המזוזה: ו הו' הבית הלשכות והעזרות ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין לפי שהן קדש בית הכנסת של כפרים שהאורחין דרין בו חייב במזוזה וכן בית הכנסת של כרכין אם היה בו בית דירה חייב כל השערים שהיו במקדש לא היה להם מזוזות חוץ משער נקנור ושלפנים ממנו ושל לשכת פרהדרין מפני שהלשכה הזאת היתה בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי הפרשה: ט בית הכסא ובית המרחץ ובית הטבילה ובית הבורסקי וכיוצא בהם פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשויין לדירת כבוד סוכת חג בחג ובית שבספינה פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשויין לדירת קבע שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו החיצונה פטורה מן המזוזה לפי שאינה קבועה החנויות שבשוקים פטורין מפני שאינן קבועים לדירה."

וכסף משנה שם הלכה ו', וז"ל, "כל השערים וכו'. גם זה ברייתא שם אלא שבספרנו גירסא אחרת והיא כל השערים שהיו שם לא היו להם מזוזה חוץ משער נקנור שלפנים ממנו לשכת פלהדרין. ואפילו לפי גירסת רבינו כיון שכל השערים האלו היו פתוחים ללשכת פלהדרין היו מחוייבים במזוזה. ונתבאר בגמרא דאינה חייבת במזוזה אלא שבעת ימי הפרשה שכ"ג דר שם אבל בשאר ימות השנה פטורה."

3. צפנת פענח שם הלכה י', וז"ל, "ועיין ביומא ד' י"א גבי חוץ משער נקנור, דהנה בגמ' מבואר דהמיעוט גבי מקדש משום קודש, וא"כ לפי"ז אם נימא דשער הוא חיוב בעצם ושער נקנור לא נתקדש וא"כ לכך חייב במזוזה ואף דפתוח לקודש."

4. אור שמח שם הלכה ו', וז"ל, "כל השערים שהיו במקדש כו' חוץ כו'. בתוספות תמהו אמאי לא חשיב נמי לשכת בית האבן שבה היה דירה לכהן השורף הפרה ועיין שם מה שתרצו. ונראה דבגמרא מפרש דפליגי בזה ר' יהודה ורבנן דרבנן סברי דירה בע"כ שמה דירה, ור' יהודה סבר לא שמה דירה. הרי דאף. ע"ג דדר מדעתו כיון דהוא מוכרח להיות בה חשיב לה בע"כ ולא שמה דירה לכן נראה דגם לרבנן דוקא במקום שאנשים יכולים לבוא אליו חשוב בית, אבל לשכת בית האבן שאחיו הכהנים אינן נוגעין בו ואסור לבוא אליו איש זולתי הוא לבדו ודאי לא הוי דירה ודו"ק. ועיין רש"י עירובין דף ט"ו בד"ה משום דהוי דירה שתשמישה לאויר כו' יעויין שם."

5. מגן אברהם סימן י"ט סק"א, וז"ל, "על עשיית הציצית - שאין בעשייתה מצוה אלא בלבישתה עיין בגמ' פ"ד דמנחות, וצ"ע מ"ש במזוזה דק"ל שצריך לברך כשקובעה כמ"ש ב"י ס"י רפ"ט דהתם נמי ק"ל חובת הדר הוא דכ"ז שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה וכ"כ התוס' במנחות דף מ"ד ולכן נ"ל דסתמא דמילתא במזוזה קובעה כשדר בתוכה לכן מברך על עשייתה אבל טלית מסתמא קובע בו ציצית עד שלא לובשו לכן אינו מברך על עשייתו ואה"נ אם היה לבוש ציצית ונפסקו לו והטיל בו ציצית אחרים מברך אקב"ו לעשות ציצית כמו במזוזה מיהו י"ל דמיד כשנפסק מחויב לפשטו ולתקנו וע' בשבת דף קי"ח משא"כ במזוזה לא הטריחו רבנן לעקור דירתו ואפשר דה"ה במזוזה אם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכו כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה כנ"ל."

6. הגהות ר"ח קנייבסקי על הל' מזוזה סוף סי' רפ"ו, בשער הציון אות ק"ס, וז"ל, "וע"ש בנחל אשכול שכתב ג"כ שהוא דלא כמג"א. ומ"מ לכתחילה בודאי טוב שיכניס איזה חפצים לבית לפני שקובע המזוזה לצאת ד' המג"א וכן שמעת ממרן זצ"ל. וכ"כ בסי' מעורר ישנים ס"י ק"ע עיי"ש."